

Lieve mensen, gemeente van Christus,

‘Vanaf zijn jeugd had Rembrandt slechts een roeping: oud worden.’ Dat beweert een biograaf van de schilder. Of het waar is? Feit is dat Rembrandt van jongs af aan ervan hield om oude mensen te schilderen. Wat was dat? Het mooiste is er toch af? Nee, dan kijk je niet goed. Hoe ouder mensen zijn, hoe mooier ze worden. Ik ga komende week met een groep uit de gemeente naar Sint Petersburg en de gemiddelde leeftijd is... Het mooiste... Rembrandt werd geraakt door hun innerlijke schoonheid. En die innerlijke schoonheid smelt op zijn doeken samen met het uiterlijke. En ook in hemzelf gebeurde dat. Nouwen schrijft: “Naarmate Rembrandts leven de schaduwen van de ouderdom nadert, zijn succes afneemt en de uiterlijke glans van zijn leven verbleekt, komt hij meer en meer in aanraking met de onmetelijke schoonheid van het innerlijk leven. Daar ontdekt hij het licht van een vuur dat nooit dooft; het vuur van de liefde.” (103)

En dat vuur van de liefde straalt op goddelijke wijze op het doek van de verloren zoon. Een bezoek aan dat schilderij vormt het hart van de reis naar Sint Petersburg, op woensdag. Dan gaan we naar de Hermitage om daar Rembrandts portret van de Verloren zoon te zien [1° foto]

Dit schilderij heet klassiek “De terugkeer van de verloren zoon”, maar Rembrandt laat zien dat de gelijkenis eigenlijk een portret van God is, die de jongste verloren zoon zijn diepste thuis schenkt: vreugde en onvoorwaardelijke liefde. Het schilderij leert nog iets. De jongste was verloren en de oudste is het. Hij die altijd thuis was, blijkt ver van huis te zijn. Van buiten lijkt zijn leven mooi, braaf en recht in de leer, maar van binnen heeft zich in hem wrok en afkeer verzamelt.

Rembrandt verdicht de gelijkenis, alles komt er samen, niet alleen de gelijkenis, maar het hele verhaal van mensheid en God. Het is ongelooflijk gemeente. Als u de wonderbaarlijke schoonheid en diepte van dit schilderij wilt proeven, lees dan *Eindelijk thuis* van Henri Nouwen. Deze titel geeft precies weer wat in het geding is: het verlangen van de mens om eindelijk thuis te zijn, geestelijk, innerlijk, bij God en zichzelf. Om dat thuis te vinden legt de mens een weg af, een reis, en die reis is het leven zelf. De jongste zoon belichaamt die weg, maar de oudste zoon ook. Het verhaal begint en draait eerst om de jongste, zoals het de Bijbel betaamt. Het is de reis die voorafgaat aan wat in het schilderij allemaal bijeen gebracht is door de hand van de meester.

Het begint sprookjesachtig. *Zomaar een mens had twee zonen.* Dan - ongemeen brutaal – zegt de jongste: *Vader, geef mij mijn erfdeel.* Mijn vader ziet me al aankomen. Zit hij lekker te genieten van zijn oude dag, komt zijn zoon aanzetten: *he heit mei ik myn erfdiel!* Mijn vader heeft nog al grote wenkbrauwen moet u weten, die niet gauw fronsen, maar dan zou hij dat zeker wel doen, vermoed ik.

Als we het verhaal trouwens zo lezen, als een erfeniskwestie, dan zitten we er ook meteen naast. Het woord erfdeel drukt hier namelijk niet zozeer een geldelijke erfenis uit. De vader geeft, maar geen bezit of geld, maar hij geeft, staat er, *biov*. Dat woordje komt van bios. Dat woord kennen we wel, van biologie of bioscoop. Een prachtig woord. Bios betekent namelijk: leven. Deze jongste zoon, die weg wil, trekt naar zijn *bios*. Hij wil zelf leven.

Vader geef mij mijn eigen leven. Bios.

De jongste neemt het leven in eigen beheer. Zoals ieder kind dat vroeg of laat doet, en zoals iedere ouder ook hoopt dat zijn kind dat op een dag doet, mag je hopen. Ouders die hun kind het liefst kind houden, begaan een misser, die missen zelf iets.

De zoon doet trouwens meer dan weggaan en het leven in eigen hand nemen. Hij snijdt *als met een mes* de band met zijn vader en broer door. Hij snijdt de band met thuis door. En waar je verbanden met je ouders doorsnijdt, daar krijg je vroeg of laat honger. Waar we familiebanden doorsnijden, lijken we vrij, maar blijven we gevangen als een vogel in een

kooi. Vrijheid is mooi, maar zonder verbanden is er geen echte vrijheid. Dat moet je als mens ook ontdekken.

En hij trok weg uit zijn volk naar een verre streek, naar een ver land. En daar verdwaalt hij in zijn vrijheidsroes.

De zoon is inmiddels het contact met de stem van de Vader kwijt, er komen allerlei andere stemmen om z'n gunst vragen. Stemmen die ons tegenwoordig via mobiel, tv en internet bestoken. Stemmen ook die je verleiden, die zeggen: *Verlaat je huis, laat zien wat je waard bent*. Ze vertellen dat je succesvol, populair en machtig moet worden, of heel speciaal en uniek, zoals de Satan dat deed bij Jezus toen hij hem in de woestijn verzocht.

Hij strooide zijn bezit kwistig in het rond en leefde reddeloos.

Dat doe je als je jouw leven aan die stemmen van de wereld prijsgeeft. Het zijn stemmen die ons niet geheel vreemd hoeven te zijn, mij althans niet. Ze dringen diep in je door, soms onmerkbaar, en ze knagen aan je eigenwaarde, je goedheid trekken ze in twijfel, het is nooit genoeg of nooit goed genoeg, ja, ten diepste willen ze de stem van de Vader doden. De vader, die niets liever wil dan dat we weten hoezeer we onvoorwaardelijk door hem bemind zijn. Maar dat kan de mens niet geloven, en niet zelden niet verdragen, en mede daarom valt de mens voor die andere stemmen, die intussen wel een prijs vragen, namelijk de vreugde van de ziel.

Dan slaat verlangen om in honger, dan leren we onze armoe kennen. Dat is een belangrijk moment in de bijbel. Dat je je eigen honger, je eigen armoe leert kennen. Dat je merkt: zonder Gods oneindige liefde kom ik er niet. Ja, ik denk nou wel dat ik het leven kan maken, maar diep van binnen zie ik mijn reddeloosheid, diep van binnen weet ik dat ik niet echt thuis ben, dat ik niet echt bemind wordt door al die stemmen van goede raad, verleiding, advies en opjagen.

En hij kwam tot zichzelf. De jongste zoon *kijkt* als het ware ineens naar zichzelf. Hij ziet zijn armoe, zijn lege handen, zijn gemis. *Ge-mis*. Hij loopt niet langer bij zijn diepste gemis weg. Hij aanschouwt het. Hij weent, hij verlangt naar de vader... waar overvloed is.

Ik ga hier verloren...

Dit kleine woordje ik is belangrijk. Het werpt een heel mooi licht op de tekst. Want dit ik - *ego* - komt bij Lucas alleen voor als het over Jezus gaat. De jongste zoon is dus Jezus zelf. Jezus vertelt hier over zichzelf. *Ik ben die zoon..., omwille van jullie leeft Jezus als de jongste, Hij gaat de weg van de mens...*

En hij kwam tot zichzelf. Als je jezelf onder ogen komt, dan zie je jezelf niet langer als in de spiegel waar Paulus van spreekt, maar dan zie je het geheel, je tekorten, je schuld *en* je schoonheid en goedheid, dan zie je al die stemmen op een rij die je uit elkaar rukten, die jouw eenheid met de vader aan flarden scheurden, en dan zie dat je alleen bent, eenzaam, en dan verlang je naar de warmte en liefde van de vader.

Dat is het moment van inkeer, omkeer, bekering.

Dan sta je op, dan ga je de weg terug in plaats van verder vooruit. We zijn als mensheid decennia lang die weg gegaan: vooruitgang zonder grenzen... en onze kinderen wijzen ons de weg terug, over op de wereld demonsteren ze die roep, terug naar de Vader, naar de schepper van hemel en aarde die zag dat het goed was. Hun taal, ik weet het, is anders. Maar de weg is die van de verloren zoon die tot zichzelf komt.

Dan ga je de weg naar de Vader. De jongste weet nog waar zijn thuis is.

Hoeveel mensen weten dat niet meer, en dolen eindeloos rond?

Hij begint de terugreis, de heenreis naar huis.

En terwijl hij nog ver weg is, ziet de vader hem al. De Vader ziet en weet alles. Wij zoeken de Vader, maar hij zoekt ons ook. En als hij ons ziet komen, snelt hij op ons toe, omhelst ons en kust ons, net als de jongste. Het moment daarna – dat heeft Rembrandt zo wondermooi geschilderd. Hij schilderde dit doek na een leven van lijden en verdriet. Het hoort tot zijn laatste doeken.

Rembrandt schildert hier de mens die de goddelijke barmhartigheid ervaart. Hij doet dat in menselijke beelden. De vader is oud en ziet slecht, maar zijn innerlijke liefdevolle oog ziet des te scherper. [2° foto]

Daarnaast zijn het de twee handen die op de schouder en rug van het verloren kind rusten, die Rembrandt over God als Vader laten vertellen. Ze bedekken de schouders en stralen beschermende kracht uit. God als beschermende kracht. Een kracht die vasthoudt. En kijk, er is de linkerhand van de vader, dikker en krachtiger dan de andere. De andere hand, de rechter, ademt een andere sfeer uit, ranker en tederder. De vingers zijn meer vrouwelijk en sierlijk... Van deze hand gaat het liefkozen, strelende en troostende uit. Kom maar hier mijn kind... Het is

goed... In deze handen drukt de schilder twee kanten van God uit, het vaderlijke en het moederlijke...

En in het gezicht van de Vader komen die twee kanten samen [3^e foto].

Toen ik dit fragment voor het eerst zo onder ogen kreeg, ontroerde dat me diep, een ontroering die overging in een zwijgend ontvangen van een liefde die – zo wist ik – uit de Vader komt, die ons mensen toekomt als wij als de jongste en als de nieuw bevestigde ambtsdragers door de knieën gaan en ons geliefd kind van God weten. Amen